

Lausunto tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022

Tasa-arvovaltuutetun tehtävä on seurata naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla, sekä valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista ja toteuttamista. Tähän perustehtävään liittyen toteamme seuraavaa:

- Valtuutetun kertomuksessa esitetään, että valtuutetulla tulisi olla toimivalta myös intersektionaalisten (ei-sukupuoliperustaisten) tekijöiden käsittelyyn tietyissä tilanteissa. **Valtuutetun on syytä kuitenkin keskittyä nykyiseen perustehtäväänsä** (ks. edellä). **Tämä selkiyttää ja rajaa valtuutetun tehtävää ja mahdollistaa sukupuolten välisen tasa-arvon keskeisten kysymysten käsittelyn ilman moniajon tuomaa sekavuutta.** Näin asetetut tavoitteet on mahdollista nähdä yhdessä selkeinä, jolloin tuloksiinkin on mahdollista päästä vaikuttavammin ja juurtuvammin. Intersektionaaliset näkökulmat kuuluvat yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaan ja tulevat sitä kautta huomioiduksi.
- **Valtuutetun kertomus ei ole tasapainossa nais- ja miesnäkökulmien käsittelyn suhteen, vaikka valtuutetun tehtävän mukaisesti pitäisi.** Hyvää kertomuksessa on, että esille nostetuissa teemoissa alleviivataan tarvetta sukupuolivaikutusten arvioinnille. Asianmukaisesti toteutettuna arviointi kattaa nais- ja mieserityiset näkökulmat symmetrisesti. Kertomus itsessään on kuitenkin esille nostetuissa teemoissa varsin vahvasti kallellaan naisnäkökulman huomioimiseen. Naisnäkökulman huomioiminen on arvokasta ja tärkeitä – miesnäkökulman kattavampi huomioiminen ei ole naisnäkökulman huomioimisesta pois.
- **Kertomuksesta puuttuu teemoja, joita miesjärjestöt nostivat puutteina esille jo lausueessaan valtuutetun kertomuksesta 2018.** Miesten useimmiten esille nostamaa ongelmaa liittyen isyyden huomioimiseen ja erojen huoltajuuskysymyksiin ei käsitellä lainkaan. Lisäksi kertomuksessa jää käsittelemättä muun muassa sosiaali- ja terveystalvelujen ongelmat miesten tukemisessa (miehet ovat kollektiivisesti huonommassa asemassa sukupuolensa perusteella, mikä näyttäytyy tilastoissa), tasa-arvolain 1 § korjaaminen tasavertaiseksi (sitien, ettei naisia tai miehiä ensisijaisteta lain kohderyhmänä suhteessa toisiinsa) ja miesjärjestöjen sukupuoliperustainen syrjiminen valtionrahoituksessa.
- Kertomuksen sisältöjen ja käsittelylaajuuden perusteella vaikuttaa siltä, ettei nais- ja miesnäkökulma tule yhdenvertaisesti huomioiduksi valtuutetun toiminnassa ylipäätään, eikä valtuutetun toimistolla ole riittävästi yhteistyöverkostoja kattavan miesnäkökulman kuulemiseksi. Tämä heijastuu negatiivisesti myös eduskunnan saamaan tietoon ja sitien lainsäädäntään. **Eduskunnan tulisi edellyttää tasa-arvovaltuutetulta miesnäkökulman symmetristä huomioimista suhteessa naisnäkökulmaan.**

Kommentit liittyen kertomuksessa käsiteltyihin teemoihin:

- **PERHEVAPAAT.** Teema on käsitelty kertomuksessa verrattain hyvin, joskin isän ja lasten välinen suhde ei näyttäydy vaalittavalta arvolta. Perhevapaiden primääritarkoitukseksi valtuutettu määrittelee naisten työelämähaasteisiin vaikuttamisen, vaikka todellinen primääritarkoitus tulisi olla perheiden, eli vanhempien ja lasten hyvinvoinnin tukeminen mahdollistamalla vanhempien kotona olemisen raskausaikana ja lapsen elämän alkumetreillä. Kiitettävää on kuitenkin sukupuolierityisten näkökulmien huomioiminen tässä osiossa (esimerkiksi äitiyden erityispiirteiden huomioimisen ja huomioimattomuuden merkitykset). **Kertomukseen tulisi ottaa valtavirtaisesti oppia tämän kappaleen käsittelytavasta liittyen sukupuolivaikutusten huomioimiseen ihmisyyden näkökulmasta.**

- **SAMANARVOINEN TYÖ.** On hienoa, että **kertomuksessa esitetään säännöstä samanarvoisen työn kriteerien määrittelemiseksi.** Se on edellytys sille, että samapalkkaperiaatetta voi ylipäätään edellyttää alojen välille. Kertomuksessa nostetaan esille pääosa tarvittavista kriteereistä. **Listalta puuttuu kuitenkin talouskriteeri.** Alalla, joka pyrkii tuottamaan taloudellista voittoa, on myös mahdollisuus maksaa parempaa palkkaa, koska työ on osa voiton tavoittelua. Voittoa tuottava ja tuottamaton työ on varsin haastava määrittää samanarvoiseksi palkkatason osalta. Lisäksi on huomioitava, että Suomessa naiset ja miehet voivat kouluttautua ja hakeutua valitsemalleen alalle, joten ansaintakysymys on lopulta omasta valinnasta kiinni.
- **VÄKIVALTA.** Kertomuksessa käytetään ilmaisua sukupuolistunut väkivalta. Etuliite ”sukupuolistunut” on turha ja linjaton suhteessa muihin aihealueisiin (muutoin pitäisi esimerkiksi kohta Työelämä otsikoida muodossa Sukupuolistunut työelämä). Kaikki aihealueet tulisi käsitellä ymmärtäen niiden yleiset ja sukupuolistuneet piirteet. Siksi kyseisen etuliitteen käyttäminen vain tässä kohdassa on asiatonta. Väkivaltatyön ammattilaiset karsastavatkin kyseistä termiä, koska se tulkitaan helposti niin, että väkivaltaa käyttäneet ovat miehiä ja sitä kokeneet ovat naisia. **Koko väkivaltaan liittyvän kappaleen käsittely tulisi uudistaa niin, ettei väkivaltaproblematiikan kokonaiskuva jää epäselväksi, eli huomioiden naiset ja miehet sekä väkivallan kokijoina että sitä tehneinä.** Tämä johtaisi väkivallan vähenemiseen selvästi nykyistä vaikuttavammin.
  - **On myös varsin epäasiallista puhua valtavirtaisesti naisiin kohdistuvasta väkivallasta, kun väkivallan kokijoista suurin osa on miehiä.** On selvää, että käytetyn väkivallan muodoissa ja fyysisissä vaikutuksissa on sukupuolierityisiä piirteitä. Se ei poista sitä, että naisia ja miehiä tulee kohdella yhdenvertaisesti sekä väkivaltaa kokeneina että sitä käyttäneinä, ja että miesten kokemaan väkivaltaan tulee tasa-arvon periaatteiden ja hengen mukaisesti puuttua siinä missä naistenkin kokemaan.
  - **Väkivallan kierteen katkaisemisessa olennaisinta on auttaa sekä väkivaltaa kokeneita että sitä käyttäneitä selviytymään kokemuksistaan, jottei kokemuksen käsittelemättömyys johda väkivallan uusiutumiseen.** Käytännössä kaikki väkivaltaa käyttäneet ovat olleet väkivallan kokijoita – useimmiten lapsuudessaan. Ei ole väkivaltaisen käyttäytymisen periytyemisessä niinkään merkityksellistä se, mitä fyysisiä vaikutuksia väkivallalla on, vaan se, missä tilanteessa väkivaltaa käytetään. Eli esimerkiksi vaikka naisen lyönti ei välttämättä aiheuta samaa fyysistä vammaa kuin miehen, lapsi oppii molempien lyönneistä samalla tavalla väkivaltaisen ongelmanratkaisumallin.
  - Valtuutetun kertomus vaikuttaa siltä, että väkivaltailmiötä tarkasteltaessa on pitäydytty ymmärryksessä, joka kumpuaa tahoilta, jotka eivät tee väkivaltatyötä. **Valtuutetun toimistolta tulisi edellyttää vuoropuhelun tiivistämistä myös väkivaltatyön ammattilaisten kanssa kokonaiskuvan muodostamiseksi ja sitä kautta väkivallan nykyistä paremmaksi vähentämiseksi.**
  - Häirintä ja sukupuolistunut viha kohdentuu sekä naisiin että miehiin. Muodot ovat monesti samankaltaisia, mutta sekä sukupuolen että sosiokulttuuristen tekijöiden takia myös erilaisia. **Valtuutetun tulee jatkossa tutkia myös miesten häirintäkokemuksia ja miesvihaa, jotta kertomukseen voidaan lisätä siitä nyt puuttuvaa ymmärrystä tematiikan tästä puolesta.**

- **OPPIMISEROT.** On kiitettävää, että sulkupuolten väliset oppimiserot nostetaan asiaksi, jolle olisi tärkeä tehdä jotakin. Poikien ja nuorten miesten haasteet koulumenestyksessä – jotka myöhemmällä iällä helposti johtavat näköalattomuuteen ja syrjäytymiseen – on kuitenkin käsitelty varsin hatarasti. Tässäkin kohdassa olisi auttanut, jos kertomusta laadittaessa olisi tukeuduttu mieserityisyyteen keskittyneisiin tahoihin. Pojat pärjäävät paremmin koulussa, kun huolehditaan nykyistä paremmin seuraavista tekijöistä: vuosikurssin tavoitteiden riittävä saavuttaminen | opettajan auktoriteetin arvostaminen | selkeät rajat ja niistä kiinni pitäminen | työrauhan vaaliminen (Suomessa koulujen työrauha on Pisa-rankingissa OECD:n häntäpäässä | selkeät, riittävän yksinkertaiset opiskelutavat ja -tilat | arvosanojen antaminen ↔ kokeiden pohjalta | tietotekniikan hyödyntäminen ”renkinä”). **Edellä kuvatut poikien ja nuorten miesten hyvinvointia ja koulumenestystä selkeästi vahvistavat tekijät tulisi kirjata valtuutetun kertomukseen tavoitteiksi.**

Kommentit liittyen kertomuksessa käsittelemättömiin teemoihin:

- **ISYYS JA ERO.** Miehet nostavat tasa-arvokysymyksistä keskusteltaessa selvästi eniten esille epäoikeudenmukaisuuden kokemuksiaan erokriiseihin, huoltajuuteen ja myös vanhemmuuteen liittyen. On tasa-arvonäkökulmasta syrjivää, ettei valtuutetun kertomuksessa käsitellä tätä aihetta. **Tasa-arvovaltuutetun kertomukseen tulee lisätä teema Vanhemmuus ja kriisit, ja sisällyttää sinne vanhemmuus- ja erokysymysten käsittely nais- ja miesnäkökulmasta.**
- **SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN MIESERITYISEN OSAAMISEN OHUUS.** Useat sosiaali- ja terveyssektorin ongelmat kasautuvat erityisesti miehille. Alan toimintarakenteissa ja osaamisperusteissa ei kiinnitetä asianmukaisesti huomiota siihen, miten miehiä tulisi nykyistä paremmin kohdata ja auttaa. Naisten kohtaaminen ja auttaminen on alalla toimiville useimmiten luontevampaa ja se näkyy myös rakenteissa, ja edelleen tilastoissa. **Sosiaali- ja terveysalalla on panostettava myös miesten auttamiseen syventämällä alan perusopintoja ja muokkaamalla rakenteita.** Tasa-arvovaltuutetun olisi tärkeä nostaa tämä kattavasti esille ongelmana, joka näyttäytyy monelta osin sukupuolta syrjivänä.
- **TASA-ARVOLAIN 1 §:N MUUTTAMINEN.** Valtuutetun tulisi vähintään nostaa esille tämä asia kertomuksessaan. Nyt kyseinen pykälä on tulkittavissa niin, että tarkoituksena on edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, jotta parannetaan naisten asemaa (erityisesti työelämässä). Tämä tulkinta – vaikkei se olisikaan tarkoituksellista – näyttää ohjaavan valtuutetun kertomusta. Siksi – vähintään selkeyden vuoksi – 1 § ensimmäinen lause tulisi lyhentää muotoon ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa”. **Niin kauan, kun tasa-arvoalin 1 § itsessään asettaa sukupuolet eriarvoiseen asemaan, on tasa-arvotyön eetosta tasa-arvoisuudesta varsin haastava uskottavasti perustella.**
- **MIESJÄRJESTÖJEN SYRJINTÄ VALTIONRAHOITUKSESSA.** Naisjärjestöjen keskusliitto on tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Vastaavasti Miesjärjestöjen keskusliitto on tasa-arvoa edistävien miesjärjestöjen kattojärjestö. Lainsäädännöllä on turvattu Naisjärjestöjen keskusliiton (ja kahden muun naisnäkökulmaisen keskusjärjestön) toimintaa; Miesjärjestöjen keskusliitolle vastaavan valtiovuon hakeminen ei ole mahdollista. (Miesjärjestöjen keskusliittoon kuuluvat kaikki tasa-arvopoliittiset miesjärjestöt tuoretta feministimiesten järjestöä lukuun ottamatta.) Tilanne vaikeuttaa merkittävästi Miesjärjestöjen keskusliiton mahdollisuuksia toimia tasavertaisena kumppanina Naisjärjestöjen keskusliiton kanssa tasa-arvon edistämistyössä. **Lainsäädännöllä on turvattava myös Miesjärjestöjen keskusliitolle mahdollisuus valtiovuon hakemiseen.** Laki eräiden naisjärjestöjen

valtionavusta (8.6.2007/663) tulee muuttaa muotoon ”Laki eräiden nais- ja miesjärjestöjen valtionavusta”.

- Tasa-arvovaltuutettu ei suostu ottamaan tähän asiaan kantaa, koska mainittu laki kuuluu toisen ministeriön alaisuuteen. Näin toimiessaan valtuutettu ei toimi uskottavasti eikä tehtävänsä hengen mukaisesti. Kyse on kuitenkin varsin yksinkertaisesta tilanteesta, jossa sukupuolen takia esiintyy syrjivää kohtelua. Asiantila on vakavasti kansan oikeustajun vastainen. **Valtionhallintoon tulisikin perustaa riippumaton valvontaelin, joka huolehtisi siitä, ettei byrokratia valtioneuvoston sisällä estä vääryyksien korjaamista.** Elin voisi tapauskohtaisesti sallia valtuutetun ottaa kantaa epäkohtiin myös poikkihallinnollisesti.

Muut huomiot:

- Kertomuksessa olisi hyvä eritellä luettelona tai kaaviona keskeisimmät asiat, missä kansalaiset ovat valtuutettuun yhteydessä – sukupuolittain jaoteltuna. Nyt asia jää pääosin käsittelemättä, mutta se olisi arvokasta tietoa arvioitaessa valtuutetun kertomuksen painopisteiden osuvuutta.
- Kertomuksen mukaan työhönottosyrjintää koskevista yhteydenotoista puolet tai enemmän tulee miehiltä. Olisi mielekästä lisätä kertomukseen tieto siitä, onko kokemuksissa havaittavissa alakohtaisuutta. Tämä helpottaisi ongelman paikantamisessa.
- Kertomuksessa on nostettu esille tasa-arvotietoisien osaamisen kasvattamisen tarpeellisuus. Tämä on hyvä ja tärkeä asia. Samalla on kuitenkin tärkeätä, että kyseinen osaaminen rakentuu tasapainoisesti sekä nais- että mieserityiselle osaamiselle. Näin ei asiantila vielä ole, josta syystä tämänhetkiset opinnotkaan eivät tue kehitystä, joka näkyisi positiivisina vaikutuksina varhaiskasvatuksesta alkaen koko koulujärjestelmässä.

Tasa-arvovaltuutetun kertomus on siinä mielessä varsin hyvä, että naisnäkökulmasta asiat ovat kattavasti, ammattitaitoisesti ja johdonmukaisesti käsitelty. Monessa kohdassa valtuutettu myös alleviivaa hyvällä tavalla sukupuolimerkitysten huomioimista. Miesnäkökulmasta katsottuna tilanne on merkittävästi huonompi. Eduskunnan on tärkeä tiedostaa miesnäkökulman ohuus ja edellyttää valtuutetulta sen asianmukaista huomioimista jatkossa.

Lausuntopyyynnöstä eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa kiittäen, Helsingissä 2.6.2022

Miesjärjestöjen keskusliitto ry